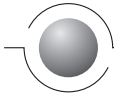

UNIVERSITY
OF TURKU

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Vanttaja, Markku; Nori, Hanna; Kinnari, Heikki
TITLE	Kykyjensä epäilijät: Yliopisto-opiskelijoiden huijarisyndrooman yhteys luokkataustaan, sukupuoleen ja ikään
YEAR	2024
DOI	https://doi.org/10.33348/kvt.145789
VERSION	Publisher's PDF
CITATION	Vanttaja, M., Nori, H., & Kinnari, H. (2024). Kykyjensä epäilijät: Yliopisto-opiskelijoiden huijarisyndrooman yhteys luokkataustaan, sukupuoleen ja ikään. <i>Kasvatus</i> , 55(3), 239–255. https://doi.org/10.33348/kvt.145789

MARKKU VANTTAJA – HANNA NORI – HEIKKI KINNARI

Kykyjensä epäilijät: Yliopisto-opiskelijoiden huijarisyndrooman yhteys luokkataustaan, sukupuoleen ja ikään

Vanttaja, Markku – Nori, Hanna – Kinnari, Heikki. 2024. KYKYJENSÄ EPÄILIJÄT: YLIOPISTO-OPISKELIJOIDEN HUIJARISYNDROOMAN YHTEYS LUOKKATAUSTAAN, SUKUPUOLEEN JA IKÄÄN. *Kasvatus* 55 (3), 239–255.

Huijarisyndrooma viittaa ajattelutapaan, jossa yksilö kokee itsensä vähemmän päteväksi kuin hän todellisuudessa on. Huijareiksi itsensä kokevat suoriutuvat opinnoistaan ja työstään erinomaisesti saaden tunnustusta muilta, mutta uskovat silti onnistuneensa antamaan vain vaikutelman kyvykkyydestään. Tarkastelemme tässä artikkelissa suomalaisten yliopisto-opiskelijoiden huijarisyndroomaa: ovatko jotkut heistä muita alttiimpia kokemaan epävarmuutta omasta osaamisestaan, ja ovatko epävarmuuden kokemukset sekä huijarisyndroomaan viittaavat suhtautumistavat yhteydessä opiskelijoiden luokkataustaan, sukupuoleen ja ikään? Tutkimuskysymyksiin vastaamme vuonna 2022 kerätyn kyselyaineiston (n=4994) avulla. Tarkastelemme huijarisyndroomaa ilmiönä, joka liittyy koulutuspoliittisten ja yhteiskunnallisten vaatimusten sekä yksilön elämäkokemusten myötä muotoutuneen habituksen väliseen suhteeseen. Noin joka neljäs kyselyymme vastanneista koki voimakkaita huijaritunteuksia. Voimakkaimpia huijaritunteuksia kokivat muunsukupuoliset, naiset, vähävaraisista työväenluokkaisista perheistä lähtöisin olevat sekä nuorimmat opiskelijat. Vähiten huijaritunteuksia kokivat yli 40-vuotiaat aikuisopiskelijat ja kotitautaltaan yläluokkaan itsensä identifioineet opiskelijat. Huijarisyndroomaa voidaan lievittää yksilökeskeisillä keinoilla. Varsinainen ongelma ei ole näillä poistettavissa, sillä huijarisyndrooma on enemmänkin looginen reaktio koulutuspoliittisiin vaatimuksiin kilpailua, vertailua ja suoritusten mittaamista korostavassa yhteiskunnassa.

Asiasanat: huijarisyndrooma, ikä, sukupuoli, yhteiskuntaluokka, yliopisto-opiskelijat

Johdanto

1970-luvun loppupuolella yhdysvaltalaiset psykologit Pauline Clance ja Suzanne Imes tekivät ryhmäterapiaistunnoissaan havainnon, että monet menestyneet ja lahjakkaat naiset aliarvioivat itseään ja omia kykyjään. Saavutuksistaan huolimatta naiset eivät kokeneet olevansa älykkäitä ja eteviä. Hyvää suoriutumista opinnoissa ja työssä he pitivät lähinnä satumana, onnenkantamoisena tai eräänlaisena huijauksena, joka ennen pitkää paljastuisi myös muille. (Clance & Imes 1978.) Ilmiöstä (*impostor phenomenon*) on myöhemmin alettu käyttää termiä huijarisyndrooma (*impostor syndrome*) tarkoittamaan yksilön omaa osaamistaan aliarvioivaa ajattelutapaa, vaikka todellisuudessa hänellä on kulloiseenkin tehtävään tarvittavat taidot ja pätevyys (Simmons 2016). Muut voivat pitää henkilöä taitavana ja pätevanä, mutta hän itse ajattelee onnistuneensa vain antamaan vaikutelman kyvykkyydestään.

Yliopistoa on pidetty huijarisyndroomaan altistavana ympäristönä, koska opiskelussa korostuu opintojen vaatavuus yhdistettynä jatkuvaan arviointiin, kilpailuhenkisyteen ja suorituskeskeisyyteen (Anderson, Decker, Garlock, Hammonds, Morris & Sowers 2023). Yliopistomaailmaa voidaankin perustellusti kutsua mielen kyvykkyyttä ihannoivaksi kulttuuriksi (da Silva Gonçalves & Ikävalko 2022), sillä opiskelijoiden odotetaan suoriutuvan opinnoistaan hyvin arvosanoin, nopeasti ja tehokkaasti. Liiallinen itsekriittisyys ja voimakkaat huijarituntemukset ovat näiden odotusten kannalta haitallisia, koska ne heikentävät yksilön psyykkistä hyvinvointia ja voivat lopulta muodostua esteeksi opintojen loppuunsaattamiselle. Opiskelun hankaloittamisen lisäksi huijarisyndrooma vaikuttaa monin tavoin yksilön myöhempään työuraan ja elämään. Huijarituntemusten on todettu muun muassa heikentävän työtyytyväisyyttä, vaikeuttavan urasuunnittelua, hidastavan uralla etenemistä ja vähentävän halukkuutta hakeutua johtotehtäviin (Neureiter & Traut-Mattausch 2016).

Opiskelijoiden huijarisyndrooma on ollut viime vuosikymmeninä suosittu tutkimusaihe monissa eri maissa (ks. Bravata ym. 2020; Ménard & Chittle 2023; Parkman 2016). Suomessa opiskelijoiden huijarikokemuksia ei sen sijaan ole toistaiseksi juurikaan tutkittu, vaikka teema on ollut toistuvasti esillä mediassa. Suomessa on tosin tutkittu tohtoriopiskelijoiden huijarisyndroomaa (Nori & Vanttaja 2022; Vanttaja & Nori 2021), ja huijarisyndroomasta on julkaistu kaksi ilmiötä kuvaavaa suomenkielistä yleistystä (Ekman 2017; Lehtinen, Pasanen & Uusikangas 2021). Tutkimuksen niukkuus Suomessa saattaa johtua siitä, että huijarisyndroomaa on mahdollisesti pidetty muodikkaana media-ilmiönä ja pseudotieteellisenä käsitteenä.

Muulla maailmassa opiskelijoiden huijarikokemuksiin on suhtauduttu vakavasti otettava ongelmana, joka edellyttää oppilaitoksilta monenlaisia toimenpiteitä (Parkman 2016). Ulkomaisissa tutkimuksissa on painottunut kuitenkin psykologinen näkökulma, jossa huijarisyndroomaa pidetään lähinnä yksilön ongelmana. Yksilökeskeisen näkökulman puutteena on se, että samalla sivuutetaan huijari-ilmiöön liittyvä laajempi yhteiskunnallinen ja sosiaalinen konteksti. Vaikka huijarisyndroomassa on kyse yksilön kokemuksesta, eivät kokemukset synny sosiaalisessa tyhjiössä. Ympäroivällä kulttuurilla sekä yksilön kasvu-ympäristöllä ja elämänhistorialla on keskeinen rooli siinä, miten hän kokee eri asiat ja itsensä. (Feenstra ym. 2020).

Tässä artikkelissa tarkastelemme suomalaisten yliopisto-opiskelijoiden huijarisyndroomaa ja kysymme, ovatko jotkut heistä muita alttiimpia kokemaan epävarmuutta omasta osaamisestaan. Erityisesti kiinnitämme huomiota siihen, ovatko epävarmuuden kokemukset ja huijarisyndroomaan viittaavat suhtautumistavat yhteydessä opiskelijoiden luokkataustaan, sukupuoleen ja ikään. Tulkitsemme huijarisyndroomaa yhteiskunnallisena ilmiönä, joka liittyy akateemisessa maailmassa korostuvien koulutuspoliittisten vaatimusten ja yksilön elämäkokemusten myötä muotoutuneen habi-

tuksen väliseen suhteeseen. Habitus tarkoittaa suhteellisen pysyvien uskomusten ja toimintataipumusten järjestelmää, joka yhdistää elämänhistorian kokemukset ja vaikuttaa yksilön käyttäytymiseen sekä valintoihin sosiaalisen elämän erilaisissa toimintaympäristöissä (kentillä) ja tilanteissa (Bourdieu 1998).

Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

- 1) Onko huijarisyndrooman kokemisessa eroa eri sukupuolten, eri ikäryhmien ja erilaisista luokkataustoista tulevien opiskelijoiden välillä?
- 2) Onko sukupuolella, iällä ja luokkataustalla yhteisvaikutuksia huijarisyndroomaan?

Teoreettinen viitekehys

Huijarisyndrooman taustaa

Huijarisyndroomaa poteva ei koskaan koe olevansa riittävän hyvä. Menestymisensä jollakin elämänalueella hän tulkitsee johtuvan tuurista ja epäonnistumisensa omista puutteista. Huijarin mieltä kalvaa alituinen virheiden pelko ja huoli kykyjen riittämättömyydestä. (Clance & Imes 1978; Clance & O'Toole 1987; Parkman 2016.) Huijarisyndroomassa ei ole kuitenkaan kyse psyykkisestä sairaudesta tai mielen-terveyden häiriöstä vaan tietynlaisesta itsensä tulkinnasta (Bravata ym. 2020). Huijarisyndrooma-termini liittyvää patologisoinnin leimaa välttääkseen on puhuttu ennemminkin huijari-ilmiöstä (Simmons 2016). Tässä artikkelissa käytämme kuitenkin sekä huijari-ilmiötä että huijarisyndrooma-termejä, sillä katsomme niiden kuvaavan tutkittavana ilmiönä samaa asiaa. Sen lisäksi puhumme huijaritunteuksista, -ajattelusta ja -kokemuksista, joilla tarkoitamme vastaavanlaista yksilön taipumusta itsensä aiheettomaan vähättelyyn ja omien kykyjen jatkuvaan epäilyyn.

Huijarisyndrooman on katsottu kytkeytyvän muun muassa lapsuuden perheen kasvatuskäytäntöihin, ja omien kykyjen epäilemisen on arveltu pahenevan koulussa, jossa oppilas joutuu arvioinnin kohteeksi (Clance & Imes 1978). Lapsuuden kasvuympäristön ohella psykologisesti painottuneissa tutkimuksissa selitystä huijari-

syndroomaan on etsitty yksilön ominaisuuksista, luonteenpiirteistä ja reagoitaitaipumuksista. Bravatan ym. (2020) meta-analyysin mukaan huijaritunteumuksilla on havaittu olevan tilastollinen yhteys muun muassa pessimistisyyteen, perfektionismiin, heikkoon itsetuntoon sekä ahdistukseen ja masennukseen. Huijarisyndrooman on todettu olevan yhteydessä myös introverttiyteen, epäonnistumisen pelkoon sekä vaikeuksiin sietää vertailua, kilpailua ja arviointia. (Fraenza 2016; Royce Roskowski 2010; Sakulku & Alexander 2011.)

Empiiristen tutkimusten perusteella huijarisyndrooman on kuitenkin katsottu olevan oma itsenäinen ilmiönsä, joka poikkeaa muista saman tyyppisistä lähikäsitteistä (Leonhardt, Bechtoldt & Rohrmann 2017). Vaikka huijari tietää jokaisen epäonnistuvan välillä, hän ei siedä sitä omalla kohdallaan vaan pyrkii välttämään virheitä ja epäonnistumisia kaikin keinoin. Epäonnistuminen merkitsee huijarille häpeää ja nöyryytystä, mutta toisaalta myös onnistumiseen yhdistyy ahdistusta, koska se luo paineita onnistua myös jatkossa. (Ekman 2017.) Huijaritunteuksia kokevilla on usein myös taipumus selittää onnistumisiaan ja menestystään ulkoisilla tekijöillä, kuten tehtävien matalalla vaatimustasolla, oikealla ajoituksella tai oikeanlaisella verkostoitumisella (Parkman 2016).

Clance ja Imes (1978) tulkitsivat alkujaan huijarisyndrooman olevan tyypillistä erityisesti koulutettujen, lahjakkaiden ja vaativissa työtehtävissä toimivien naisten keskuudessa. Myöhemmät tutkimukset ovat osoittaneet, että myös monet miehet kokevat huijaritunteuksia (Bravata ym. 2020; Clance & O'Toole 1987; Sakulku & Alexander 2011). Joidenkin tutkimusten mukaan miesten ja naisten huijarikokemukset ovat kuitenkin erilaisia (Badawy, Gazdag, Bentley & Brouer 2018). Naiset saattavat esimerkiksi ajatella, että pätevyiden voi osoittaa vain olemalla muita parempi. Miehillä huijarikokemus voi puolestaan yhdistyä enemmänkin epäonnistumisen pelkoon. (Royce Roskowski 2010.)

Lisäksi on viitteitä siitä, että huijaritunteukset ovat yleisiä etnisiin vähemmistöryhmiin ja seksuaalivähemmistöihin kuulu-

villa, koska he ovat joutuneet elämänsä varrella kokemaan ulkopuolisuutta ja monenlaisia identiteettiin kohdistuvia ennakkoluuloja (Joshi & Mangette 2018). Bravatan ym. (2020) mukaan eräät tutkimukset osoittavat niin ikään huijarituntemusten heikentyvän iän ja elämäkokemusten karttuessa. Kaiken kaikkiaan tutkimustulokset huijarisyndrooman yleisyydestä eri väestö- ja ikäryhmissä ovat kuitenkin varsin ristiriitaisia, koska tutkimuksissa on vaikea huomioda useita erilaisia ja samanaikaisesti ilmiöön vaikuttavia tekijöitä (Ménard & Chittle 2023).

Huijarisyndrooma, yhteiskuntaluokka ja habitus

Huijarisyndroomaa on mahdollista tarkastella myös ilmiönä, joka kytkeytyy yhteiskunnan luokkarakenteeseen. Huijarituntemuksille saatavat altistua muita enemmän esimerkiksi henkilöt, jotka ovat kouluttautumisen seurauksena tehneet kulttuurisen siirtymän työväenluokasta ylempiin yhteiskuntaluokkiin. Bourdieun termin ilmaistuna huijarisyndroomassa on tällöin kyse habituksen ja kentän kohtaamattomuudesta (Bourdieu & Wacquant 1995).

Habitus alkaa muotoutua jo lapsuuden perheen primaarisosialisaatiossa, ja tämän vuoksi vanhempien yhteiskuntaluokalla, elämäntavoilla ja kasvatuskäytännöillä on keskeinen merkitys sen rakentumisessa (Bourdieu & Wacquant 1995). Bourdieun (1986) mukaan perheitä voidaan tarkastella yksikköinä, jotka eroavat toisistaan erilaisten resurssiensa – taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman – perusteella. Kaikki pääoman lajit ovat omalla tavallaan yhteydessä lasten habituksen muotoutumiseen ja myöhempään elämänvaiheisiin, mutta heidän koulutusuransa kannalta eniten etua on perheen runsaasta kulttuurisesta pääomasta, joka institutionalisoituneessa muodossaan viittaa vanhempien korkeaan koulutustasoon.

Bourdieun teorian mukaan korkeasti koulutettujen vanhempien jälkikasvun habitukseensa sisäistämät arvot, eri asioille antamat merkitykset, toiminta- ja valintataipumukset sekä kasvuympäristön tarjoamat resurssit tuottavat

heille koulumenestyksen kannalta suhteellisen etulyöntiaseman verrattuna oppilaisiin, joiden vanhemmat ovat matalasti koulutettuja. Pelkistään on kyse siitä, että korkeasti koulutettujen perheiden lapset saavat kasvuympäristössään muita oppilaita paremmat valmiudet sopeutua koulun kulttuuriin ja sen vaatimuksiin. Yksilö sopeutuu erityisen hyvin olosuhteisiin, jotka ovat samankaltaisia kuin ne olosuhteet, joissa hänen habituksensa on muotoutunut. Habitus on tuolloin kenttään sopiva, ilman tietoista pyrkimystä sopeutua olosuhteisiin. Sopeutumisen ongelmia puolestaan syntyy erityisesti silloin, kun yksilön habitus poikkeaa jyrkästi kentän vaatimuksista. (Bourdieu 1993, 1998; Bourdieu & Wacquant 1995.)

Jos vähän kouluja käyneiden vanhempien lapset heikommista lähtökohdista huolimatta menestyvät koulussa ja jatkavat opintojaan yliopistossa, he mahdollisesti kokevat joutuneensa epämurkkaan ja vieraalta tuntuvaan toimintaympäristöön (Reay, Crozier & Clayton 2009). Tämän kaltaisia muukalaisuuden kokemuksia on Suomessa havaittu esimerkiksi vaatimattomissa oloissa varttuneiden koulumenestyjien elämäntarinoissa (Vanttaja 2002) ja yliopistossa opiskelevien työläistäustaisten naisten kertomuksissa (Käyhkö 2014). Toisaalta epävarmuuden tunteita voi olla etenkin niillä korkeasti koulutetuista perheistä tulleilla opiskelijoilla, joille on jo kotoa asetettu kovia menestyspaineita.

Luokkataustan ohella on syytä kiinnittää huomiota sukupuolen merkitykseen opiskelijoiden huijarituntemuksissa, sillä korkea-kouluopiskelijoiden hyvinvointia koskevan tutkimuksen (Parikka ym. 2021) mukaan naiset kokevat miehiä tyypillisemmin opinnoissaan psyykkistä kuormitusta. Sukupuolten välinen vertailu on perusteltua myös sen vuoksi, että ulkomaisissa tutkimuksissa saadut tulokset huijarisyndrooman yleisyydestä naisten ja miesten keskuudessa ovat olleet ristiriitaisia. (Ks. Bravata ym. 2020.) Aiemmissä tutkimuksissa sukupuolen määrittely on lisäksi pohjautunut perinteiseen binääriseen jaotteluun: naisiin ja miehiin. Tässä tutkimuksessa huomioimme sen, että kaikki

eivät koe kuuluvansa sukupuoli-identiteetiltään naisten tai miesten ryhmään. (Matsuno & Budge 2017.)

Tarkastelemme niin ikään opiskelijoiden iän yhteyttä huijarituntemusten voimakkuuteen, koska etenkin nuorten aikuisten on todettu kokevan kovia suorituspaineita nykyisessä kilpailuyhteiskunnassa, jossa korostetaan koulutuksen ja menestymisen tärkeyttä (Rikala 2019). Toisaalta ikään kohdistuvaa tarkastelua puoltaa se, että joissain tutkimuksissa voimakkaiden huijarituntemusten ja epävarmuuden kokemuksen on havaittu lieventyvän vanhemmiten (ks. Bravata ym. 2020; Cristea & Babajide 2022; Nori, Peura & Jauhainen 2020).

Yliopisto-opiskelijat kykypääomakoneina

Analysoitaessa huijarisyndroomaa yhteiskunnallisena ja kulttuurisena ilmiönä on välttämätöntä tarkastella kriittisesti niitä vaatimuksia, joita yliopisto-opiskelijoille asetetaan. Tämä edellyttää koulutuspoliittisen keskustelun ja näkökulman huomioon ottamista. Esimerkiksi nykyiseen yliopistokulttuuriin iskostuneessa erinomaisuuden, tehokkuuden ja huippusuoritusten tavoittelussa on kyse hallinnasta, joka määrittää ideaaliopiskelijan mallin ja asettaa nuorille monenlaisia vaatimuksia (Filander, Korhonen & Siivonen 2019). Foucault (1991, 2010) tarkoittaa hallinnalla yksilöiden käyttäytymisen hienovaraista ohjaamista, jonka seurauksena yksilö alkaa ohjata itseään määrättyyn suuntaan. Vaikka hallinta ei ole alistavaa ja yksilöllä on myös mahdollisuus vastustaa sitä, luodaan kontrolloinnin ja ohjaamisen avulla käsitystä normaalista ja ideaalista ihmisyydestä (Foucault 2014). Hallinnan tavoitteena on rakentaa omasta elämästään vastuussa oleva moraalisubjekti, jonka hyveet ja paheet rakentuvat kulloisenkin ajan yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa ympäristössä (Foucault 2010).

Eryteisesti 2020-luvulla yliopistoissa yleistynyt huippupuhe kiinnittyy laajemmin tarkasteltuna kaikki koulutusasteet läpäisevään elinikäisen oppimisen politiikkaan, jossa rakennetaan tietokykykapitalismin ihanneihmistä, eräänlaista kykypääomakonetta (ks. esim. Kinnari

2020a, 2020b; Silvennoinen, Kinnari & Laalo 2021). Ihanneihmiseksi määrittyneen kykypääomakoneen elämänmittaisena tehtävänä on kerätä erilaisia työmarkkinoilla muuttuvia pääomia ja ylläpitää kyvykkyyttä eli motivaatiota, minäpystyvyyttä ja työelämässä menestymiseen vaadittavaa asennetta. Selviytyäkseen, menestyäkseen ja säilyttääkseen työllistettävyytensä yksilön edellytetään refleктоivan niin omia voimavarojaan kuin työmarkkinoidenkin tarpeita tiedollisesti, taidollisesti ja emotionaalisesti. Kilpailukykyyn liitettyä elinikäisen oppimisen puheella vaadittavista kompetensseista voi kuitenkin olla monia tarkoittamattomia seurauksia. (Kinnari 2020b.)

Vaatimukset yksilön tietojen, taitojen, asenteiden ja kyvykkyyden jatkuvasta päivittämisen tarpeesta voivat konkretisoitua yksilötasolla esimerkiksi uuvuttavana ylisuorittamisena ja huijarisyndrooman kaltaisena riittämättömyyden tunteena. Lisäksi on huomattava, että elinikäisen oppimisen politiikassa ja yliopistomaailman huippupuheessa ihanteena ovat erityisesti keskiluokkaisen tuottavan tietotyöläisen ominaisuudet, jotka ovat osalle väestöä vieraita ja tavoittamattomissa (Kinnari 2020b). Kilpailukykyä, erinomaisuutta, suorittamista ja jatkuvaa oppimista korostava koulutuspolitiikka kohtelee eri tavoin eri väestöryhmiä, jolloin jotkut altistuvat osaa-mattomuuden tunteelle muita helpommin

Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen aineistona hyödynsimme vuonna 2022 kerättyä sähköistä kyselyä (n=4994). Kyselyn kohdejoukkona olivat suomenkielisten monialaisten (Helsingin, Itä-Suomen, Jyväskylän, Lapin, Oulun, Tampereen, Turun ja Vaasan) yliopistojen perustutkintoa suorittavat opiskelijat. Yliopistojen opintohallinnon yhteyshenkilöt välittivät kyselyn Webropol-linkin opiskelijoiden sähköpostilistoille. Kyselyä jaettiin myös yliopistojen tiedotteissa ja ainejärjestöjen viestintäkanavien kautta.

Kysely koostui monivalinta- ja avokysymyksistä, muun muassa opiskelijoiden lapsuuden-

perheeseen ja yliopisto-opintoja edeltäviin opintoihin kuuluvista teemoista. Lisäksi kyselyyn sisältyi Clancen (1985) kehittämä ja ulkomaisissa tutkimuksissa validoitu Clance impostorphenomenon scale (CIPS) -huijarisyndroomamittari¹. Hyödynsimme kyselyssä Ekmanin (2017) alkuperäisestä CIPS-mittarista suomeksi kääntämiä väittämiä. Muokkasimme yhtä väittämää omaan kyselyymme siten, että siinä painottuivat opiskeluun kytkeytyvät kokemukset.

Kyselyyn vastanneista naisia oli 76,2 prosenttia, miehiä 20,4 prosenttia ja muunsukupuolisia 2,4 prosenttia. 53 vastaajaa (1,1 %) ei halunnut

kertoa sukupuoltaan. Naiset olivat yliedustettuina vastaajissa, sillä naisten osuus monialaisten yliopistojen opiskelijoista oli vuonna 2022 noin 60,5 prosenttia (Vipunen 2023). Painokertoimien käytön analyyseissä teki kuitenkin ongelmalliseksi se, että meillä ei ollut tietoa muunsukupuolisten osuudesta populaatiossa, koska virallisissa opiskelijatilastoissa sukupuoli-jaottelu on edelleenkin binäärinen. Kyselyyn vastanneiden ikäjakauma sen sijaan noudatti koko populaation ikäjakaumaa melko hyvin, joskin 20–24-vuotiaat olivat vastanneet hieman muita ikäryhmiä aktiivisemmin (ks. Taulukko 1).

TAULUKKO 1. Kyselyyn vastanneiden ja monialaisissa yliopistoissa perustutkintoa suorittavien ikäjakaumat 2022 (Vipunen 2023)

Ikäjakauma	Kyselyaineisto		Kaikki yliopisto-opiskelijat	
	n	%	n	%
19 v. tai alle	101	2,0	3906	3,5
20–24 v.	2341	46,9	45921	41,7
25–29 v.	1355	27,1	30336	27,5
30–34 v.	463	9,3	11583	10,5
35–39 v.	280	5,6	6360	5,8
40 v. tai yli	443	8,9	12105	11,0
Tieto puuttuu	11	0,2		
Yhteensä	4994	100,0	110211	100,0

TAULUKKO 2. Kyselyyn vastanneet ja monialaisten yliopistojen perustutkinto-opiskelijat tieteenaloittain 2022 (Vipunen 2023)

Tieteenala	Kyselyaineisto		Kaikki yliopisto-opiskelijat	
	n	%	n	%
Luonnontieteellinen	786	15,7	12345	11,2
Kasvatustieteellinen	732	14,7	14031	12,7
Humanistinen	725	14,5	14751	13,4
Yhteiskuntatieteellinen	665	13,3	15009	13,6
Lääketieteellinen	346	6,9	4746	4,3
Teknillistieteellinen	330	6,6	10068	9,1
Kauppatieteellinen	251	5,0	10242	9,3
Oikeustieteellinen	237	4,7	4404	4,0
Terveystieteellinen	198	4,0	2496	2,3
Farmasia	164	3,3	1560	1,4
Maatalous-metsätiet.	159	3,2	2184	2,0
Psykologia	153	3,1	1788	1,6
Hammaslääketieteellinen	76	1,5	1125	1,0
Eläinlääketieteellinen	56	1,1	465	0,4
Teologinen	54	1,1	1194	1,1
Taidealat	45	0,9	2037	1,8
Liikuntatieteellinen	2	0,0	852	0,8
Muu	15	0,3	10914	9,9
Yhteensä	4994	100,0	110211	100,0

Kysely ei sisältänyt tietoa siitä, missä yliopistossa vastaaja opiskeli. Vastaajalla oli kuitenkin mahdollisuus jättää sähköpostiosoitteensa, mikäli hän oli halukas osallistumaan myöhemmin haastatteluun. Kyselyyn oli vastattu sähköpostiosoitteiden perusteella kaikista niistä yliopistoista, joihin olimme kyselyn lähettäneet.

Tieteenaloittain vastaajat jakautuivat taulukon 2 mukaan. Kyselyyn olivat keskimääräistä innokkaammin vastanneet erityisesti lääke- ja terveystieteellisten alojen, psykologian sekä luonnontieteellisten alojen opiskelijat. Aliehdustettuina olivat kauppatieteen, tekniikan sekä taidealojen opiskelijat, mikä selittyy osin kyselyn kohdistumisella monialaisten yliopistojen opiskelijoihin.

Analysoimme aineistoa IBM SPSS Statistics 29 -ohjelman avulla erilaisin tilastollisin menetelmin. Yksi- ja kaksisuuntaista varianssianalyysiä hyödynsimme eri ryhmien huijarisyndrooman keskiarvojen vertaamiseen. Huijarisyndrooman voimakkuutta mitattiin kahdellakymmenellä väittämällä, joihin oli vastattu viisiportaisella Likert-asteikolla (1=en koskaan, 2=harvoin, 3=joskus, 4=usein, 5=hyvin usein). Alin mahdollinen kokonaispistemäärä oli siten 20 ja ylin 100. CIPS-kriteeristön mukaan vastaajalla on selviä huijarituntemuksia, mikäli pisteet ovat vähintään 61. Intensiivisen ja elämää huomattavasti haittaavan huijarisyndrooman alarajana on 81 pistettä (ks. Clance 1985).

Lineaarisen regressioanalyysin avulla puolestaan selvitimme, miten eri taustatekijät (sukupuoli, ikä ja perhetausta) olivat yhteydessä huijarisyndroomaan. Koska lapsuudenperheen yhteiskuntaluokka ja taloudellinen toimeentulo korreloivat keskenään melko voimakkaasti, muodostimme niistä kodin resursseja kuvaavan summamuuttujan². Pisteytimme yhteiskuntaluokkaa kuvaavan muuttujan seuraavasti: yläluokka=4, ylempi keskiluokka=3, alempi keskiluokka=2 ja työväenluokka=1. Taloudellista toimeentuloa kuvaavan muuttujan pisteytimme vastaavasti: erittäin hyvin toimeentuleva=5, melko hyvin=4, keskitasoisesti=3, melko huonosti=2 ja erittäin huonosti=1. Laskimme

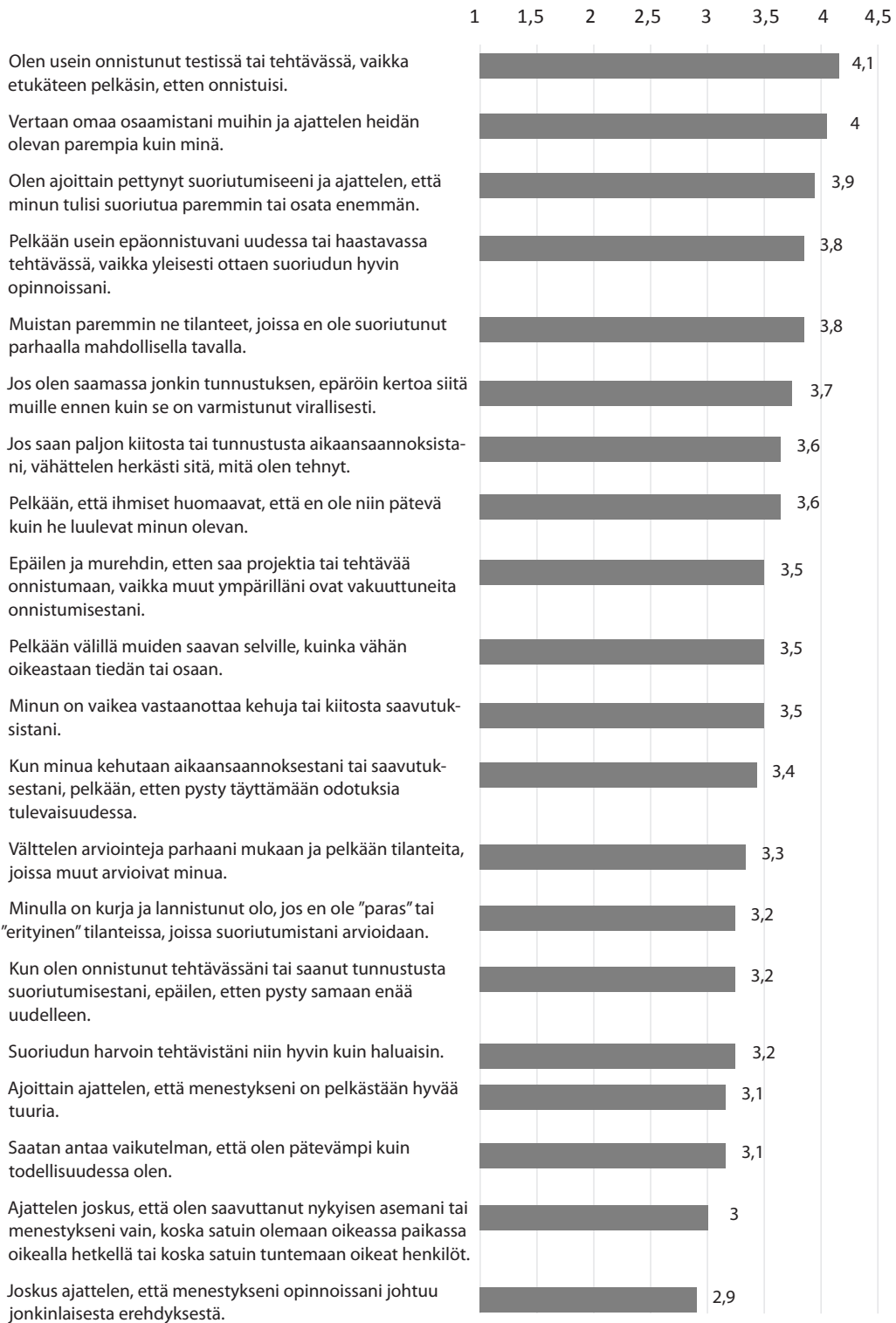
yhteiskuntaluokkaa ja toimeentuloa kuvaavat muuttujat yhteen, joten uusi muuttuja sai arvoja väliltä 2 ja 9. Luokittelimme summamuuttujan edelleen kolmeen luokkaan, niukkoihin (enintään 3 pistettä), keskitasoihin (4–7 pistettä) ja runsaisiin resursseihin (8–9 pistettä). Ennen regressioanalyysiä teimme selittävästä muuttujasta dummy-koodaukset. Dummy-muuttujien regressiokertoimet ilmoittivat ryhmän keskimääräisen poikkeaman vertailuryhmästä.

Tulokset

Epävarmuutta ja oman osaamisen vähättelyä

Kuvio 1 esittää CIPS-mittarin sisältämät väittämät ja niiden keskiarvot. Olen usein onnistunut testissä tai tehtävässä, vaikka etukäteen pelkäsinkin, etten onnistuisi - ja Vertaan omaa osaamistani muihin ja ajattelen heidän olevan parempia kuin minä -väittämissä vastausten keskiarvo oli korkein. Ylipäätään suoriutumista koskeva epävarmuus ja oman osaamisen vähättely näyttivät painottuneen vastauksissa. Sen sijaan onnistumisen liittäminen ulkoiisiin tekijöihin oli harvinaisempaa, ja matalimmat keskiarvot olivat Joskus ajattelen, että menestykseni opinnoissani johtuu jonkinlaisesta erehdyksestä - ja Ajattelen joskus, että olen saavuttanut nykyisen asemani tai menestykseni vain, koska satuin olemaan oikeassa paikassa oikealla hetkellä tai koska satuin tuntemaan oikeat henkilöt -väittämillä.

Kuten taulukosta 3 näkyy, kyselyyn vastanneista yliopisto-opiskelijoista miltei puolella (47,1 %) oli selviä huijarikokemuksia (61–80) ja runsaalla neljänneksellä (26,1 %) huijarisyndroomatuntemukset olivat intensiivisiä (81–100). Vastajien keskuudessa huijarituntemukset olivat siten varsin yleisiä: lähes kolme neljästä vastaajasta luokittui CIPS-asteikolla huijarisyndroomasta selvästi kärsivien joukkoon. Huijarisyndroomamittarin keskiarvo aineistossa oli 69,5 ja keskihajonta 15,3. Pienin arvo oli 22 pistettä ja suurin 100. Kyselyyn vastanneet yliopisto-opiskelijat näyttivät kärsivän selvästi huijarisyndroomasta.

KUVIO 1. Huijarisyndroomamittariin sisältyvien väittämien keskiarvot vastanneilla

TAULUKKO 3. Huijarisyndroomamittarin keskiarvot vastanneilla

CIPS	n	%	KA (KH)
21–40	186	3,9	
41–60	1101	23,0	
61–80	2254	47,1	
81–100	1249	26,1	
Yhteensä	4790	100,0	69,5 (15,3)

Huijarisyndrooma kasautuu tietyille ryhmille

Sukupuolten välillä oli tilastollisesti merkitseviä eroja huijarikokemuksissa (ks. Taulukko 4). Muunsukupuolisilla CIPS-pisteet olivat selvästi korkeimmat, kun taas miehet kärsivät huijarisyndroomasta vähiten. Myös eri ikäisten huijarikokemusten voimakkuudessa oli eroja: mitä vanhempi opiskelija, sitä matalammat olivat CIPS-pisteet. Lapsuudenperheen

toimeentulo ja luokkatausta olivat yhteydessä huijarituntemuksiin opiskeluaikana. Vähävaraisesta ja työväenluokkaisesta perheestä lähöisin olevat saivat muita korkeammat pisteet huijarisyndroomamittarissa. Taulukon 4 alla esitetyt efektikoot (η^2) jäivät kuitenkin varsin pieniksi (0,003–0,016). Näin ollen huijarisyndrooman voimakkuuden vaihtelusta vain pieni osa selittyi taulukossa olevilla taustamuuttujilla.

Koska huijarisyndroomaan vaikuttavat harvoin vain yksittäiset tekijät, jatkoimme analyysiä lineaarisella regressioanalyysillä. Regressioanalyysin avulla näimme selittävän muuttujan yhteyden selitettävään muuttujaan silloin, kun muiden muuttujien vaikutus oli vakioitu. Ajoimme analyysin enter-menetelmällä neljässä vaiheessa (ks. Taulukko 5).

TAULUKKO 4. Huijarisyndroomamittarin keskiarvot, keskihajonnat ja F-testin tulos taustamuuttujittain

MUUTTUJA	N	KA	KH	F-arvo	P-arvo
Sukupuoli¹				58,57	0,001***
Nainen	3640	70,63	14,80		
Mies	968	64,08	16,00		
Muu	113	76,74	13,02		
En halua sanoa	50	72,80	13,24		
Ikä²				15,76	0,001***
19 v tai alle	98	71,45	15,05		
20–24 v	2264	69,96	15,00		
25–29 v	1297	70,60	14,99		
30–34 v	443	69,85	15,23		
35–39 v	259	67,84	15,05		
40 v tai yli	419	63,55	16,23		
Vanhempien taloudellinen tilanne³				7,52	0,001***
Erittäin hyvin toimeentulevia	266	66,59	16,14		
Melko hyvin toimeentulevia	1241	68,47	15,05		
Keskitasoisesti toimeentulevia	2425	69,56	15,08		
Melko huonosti toimeentulevia	721	71,44	15,25		
Erittäin huonosti toimeentulevia	92	74,41	16,21		
En osaa sanoa/ei koske minua	39	67,38	17,53		
Lapsuudenperheen yhteiskuntaluokka⁴				3,49	0,004**
Yläluokka	35	63,06	20,96		
Ylempi keskiluokka	1497	68,72	15,21		
Alempi keskiluokka	1711	69,52	15,33		
Työväenluokka	1209	70,64	15,01		
Johonkin muuhun	82	68,34	17,81		
En osaa sanoa	254	69,38	13,92		

¹ $\eta^2 = 0,003$; Dunnett T3 parivertailutesti: nainen vs. mies***, nainen vs. muu***, mies vs. muu***² $\eta^2 = 0,016$; Tukey HSD parivertailutesti: 19 v tai alle vs. 40 v tai yli***, 20–24 v vs. 40 v tai yli***, 25–29 v vs. 40 v tai yli***, 30–34 v vs. 40 v tai yli***, 35–39 v vs. 40 v tai yli**³ $\eta^2 = 0,008$; Dunnett T3 parivertailutesti: erittäin hyvin vs. melko huonosti***, erittäin hyvin vs. erittäin huonosti***, melko hyvin vs. melko huonosti***, melko hyvin vs. erittäin huonosti*⁴ $\eta^2 = 0,004$; Dunnett T3 parivertailutesti: ylempi keskiluokka vs. työväenluokka*

TAULUKKO 5. Lineaarinen regressioanalyysi huijarisyndroomaan yhteydessä olevista tekijöistä

	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
	Regr.kerroin (95 % LV)	Regr.kerroin (95 % LV)	Regr.kerroin (95 % LV)	Regr.kerroin (95 % LV)
Vakio	63,9*** (62,9–64,9)	58,3*** (56,6–60,1)	54,7*** (52,2–57,3)	53,1*** (50,5–55,8)
Sukupuoli				
Nainen	6,8*** (5,7–7,9)	6,9*** (5,8–8,0)	6,9*** (5,8–8,0)	7,0*** (5,9–8,1)
Muu	13,3*** (10,3–16,3)	13,1*** (10,1–16,1)	12,9*** (9,9–15,9)	12,8*** (9,8–15,8)
Mies	Verrokki	Verrokki	Verrokki	Verrokki
Ikä				
Alle 25 v		6,0*** (4,4–7,6)	6,5*** (4,9–8,2)	6,8*** (5,1–8,4)
25–29 v		6,5*** (4,8–8,2)	6,9*** (5,2–8,6)	6,3*** (4,6–8,0)
30–34 v		6,1*** (4,0–8,2)	6,1*** (4,1–8,2)	5,8*** (3,7–7,9)
35–39 v		3,9** (1,5–6,3)	3,7** (1,3–6,1)	3,4** (1,0–5,8)
Vähintään 40 v		Verrokki	Verrokki	Verrokki
Kodin resurssit				
Niukat			6,1*** (3,8–8,3)	6,2*** (3,9–8,4)
Keskitasoa			3,0** (1,1–5,0)	3,1** (1,2–5,0)
Runsaat			Verrokki	Verrokki
Opintojen kesto				3,1*** (1,7–4,4)
Vähintään 5 v				1,6** (0,6–2,7)
2–4 v				Verrokki
Alle 2				
Selitysaste R²	0,038	0,052	0,059	0,064
Korjattu selitysaste R²	0,038	0,051	0,058	0,062
F-testi	86,6***	39,8***	34,1***	29,5***
Estimaatin keskivirhe	15,0	14,9	14,8	14,8

*** p<0,001

** p<0,01

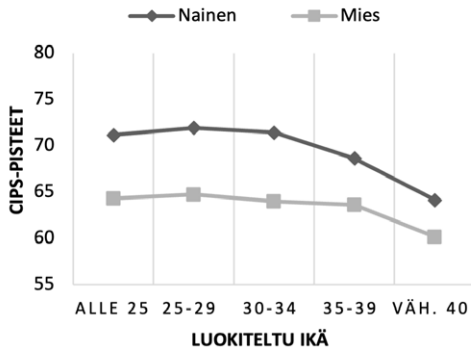
Ensimmäisessä vaiheessa otimme mukaan vain opiskelijan sukupuolta kuvaavan muuttujan (malli 1). Seuraavassa vaiheessa lisäsimme luokitellun iän (malli 2). Tämän jälkeen otimme mukaan lisäksi kodin resursseja kuvaavan muuttujan (malli 3). Viimeinen malli 4 sisältää edellä mainittujen selittäjien ohella kolmiluokkaisen opintojen kestoa kuvaavan muuttujan. Tämä sen vuoksi, että pelkän iän avulla emme pystyneet erottelemaan opiskelijan myötä hankitun kokemuksen ja tiedon merkitystä huijarisyndrooman kokemuksissa.

Kaikki muuttujat sisältyvän mallin selitysasteeksi tuli 6,2 prosenttia, mikä on varsin vaatimaton lukema. Selitysasteiden lisäksi F-testin tuloksien ja estimaatin keskivirheen perusteella saatoimme todeta, että regressioanalyysissä käytetyt taustamuuttujat pystyivät selittämään riippu-

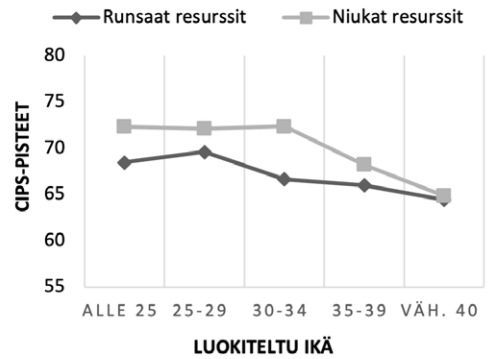
van muuttujan vaihtelua, joskin mallin tarkkuus eli selitysvoima on varsin heikko. (Ks. Taulukko 5.)

Tarkastelimme kaksisuuntaisen varianssi-analyysin avulla myös eri taustamuuttujien mahdollisia yhteisvaikutuksia huijarisyndroomaan (ks. Kuvio 2). Kuva A esittää CIPS-pisteiden keskiarvot ikäryhmän ja sukupuolen mukaan muunsukupuolisten jäädessä tästä tarkastelusta pois pienen lukumäärän vuoksi. Kaksisuuntaisen varianssi-analyysin mukaan iällä ja sukupuolella ei ollut yhteisvaikutusta huijarikokemuksiin, $F(4,4593)=0,75$; $p=0,561$; $\eta^2_p=0,01$. Huijarituntemukset näyttivätkin lievenvän huomattavasti iän myötä sukupuolesta riippumatta, naisilla kuitenkin miehiä jyrkemmin.

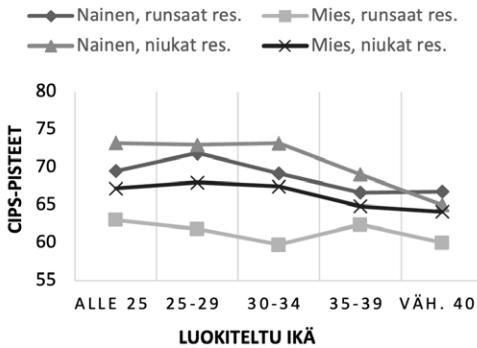
Kuva B havainnollistaa huijarisyndrooman voimakkuuden, kodin resurssien (runsaat tai

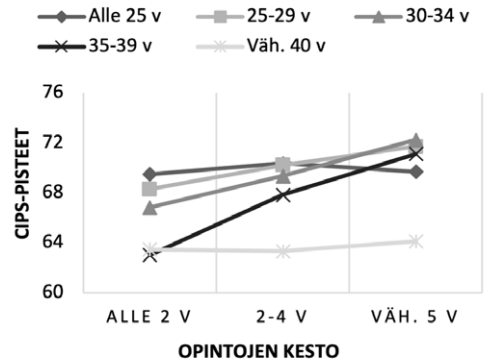
KUVA A. Huijaripisteet sukupuolen (nainen/mies) mukaan ikäryhmittäin

KUVA B. Huijaripisteet kodin resurssien (runsaat/niukat) mukaan ikäryhmittäin

KUVA C. Huijaripisteet kodin resurssien (runsaat/niukat) ja sukupuolen (nainen/mies) mukaan ikäryhmittäin

KUVA D. Huijaripisteet ikäryhmän ja opintojen keston mukaan

KUVIO 2. Eri taustamuuttujien yhteisvaikutukset huijaripisteisiin

niukat) ja iän väliset yhteydet. Korkeimmat CIPS-pisteet olivat niillä alle 35-vuotiailla opiskelijoilla, joiden lapsuudenperheen resurssit olivat olleet niukat. Ikäryhmän ja kodin resurssien yhteisvaikutus ei kuitenkaan ollut tilastollisesti merkitsevä, $F(4,2482)=0,96$; $p=0,426$; $\eta_p^2=0,01$. Iän myötä sekä niukoilla että runsailla resurssilla varustetuista perheistä tulevien opiskelijoiden huijarikokemukset lievenivät, joskin ensin mainituilla selvemmin. 40 vuotta täyttäneillä opiskelijoilla CIPS-pisteiden keskiarvot eivät enää eronneet perhetaustan mukaan. (Ks. Kuvio 2.)

Kuva C näyttää huijaripisteiden vertailutietoa kodin resurssien ja sukupuolen mukaan ikäryhmittäin. Miesopiskelijoilla oli perhetaustasta riippumatta vähemmän huijarisyndroomaa kuin

naisopiskelijoilla. Kaksisuuntaisen varianssi-analyysin avulla tarkastellen kodin resurssien ja ikäryhmän yhteisvaikutus huijarisyndroomaan erikseen miehillä ($F(4,504)=0,22$; $p=0,927$; $\eta_p^2=0,01$) ja naisilla ($F(4,1874)=1,36$; $p=0,247$; $\eta_p^2=0,01$) ei kummassakaan ryhmässä osoitautunut tilastollisesti merkitseväksi. Runsaisten resurssien perheistä tulevilla miehillä CIPS-pisteet olivat kaikkein matalimmat. Toisesta ääripäästä löytyivät niukkojen resurssien perheistä lähtöisen olevat naiset, joilla tosin iän myötä huijaritunteukset vähenivät muita selvemmin. Runsaisten resurssien perheistä tulevilla naisilla ja niukkojen resurssien perheistä tulevilla miehillä eri ikäryhmien käyrät kulkivat samankaltaisesti, vaikka naisilla huijaritunteuksia olikin kautta linjan enemmän. (Ks. Kuvio 2.)

Kuva D esittää opintojen keston ja iän yhteydet huijarisyndrooman voimakkuuteen. Kaksisuuntaisen varianssianalyysin mukaan tämäkään yhteisvaikutus ei ollut tilastollisesti merkitsevä, $F(8,4728)=1,51$; $p=0,149$; $\eta_p^2=0,03$. Huijarituntemukset useimmiten lisääntyivät, kun opiskelu oli kestänyt vähintään viisi vuotta. Poikkeuksena olivat nuorimmat, alle 25-vuotiaat opiskelijat. Myöskään 40 vuotta täyttäneillä huijarikokemukset eivät eronneet opintojen keston mukaan. (Ks. Kuvio 2.)

Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tuloksien perusteella voimme todeta, että huijarisyndrooma vaivaa varsin suurta osaa yliopisto-opiskelijoista; kyse-lyymme vastanneista noin joka neljäs koki voimakkaita huijarituntemuksia. Yliopisto vaikuttaa olevan monille ahdistusta tuottava koneisto (ks. Breeze, Addison & Taylor 2022). Voimakkaimmat huijarituntemukset näyttivät lisäksi kasautuvan tietyille opiskelijoille. Analyysimme perusteella muunsukupuoliset, naiset, nuorimmat opiskelijat ja vähävaraisista työläisperheistä lähtöisin olevat epäilivät muita useammin omia kykyjään ja osaamistaan. Vähiten huijarituntemuksia kokivat yli 40-vuotiaat aikuisopiskelijat ja kotitaukaltaan yläluokkaan itsensä identifioineet opiskelijat. Vaikka huijarikokemukset olivat varsin yleisiä kaikissa sukupuoliryhmissä, olivat naisten ja etenkin muunsukupuolisten opiskelijoiden huijarituntemukset selvästi voimakkaampia kuin miehillä.

Huijarituntemusten voimakkuuden erot ovat ymmärrettävissä eri ryhmiin kuuluvien opiskelijoiden elämänhistorian ja kokemusten kautta. Naisopiskelijoiden voimakkaat huijarituntemukset voivat liittyä stereotyyppiin sukupuolirooleihin ja niitä vahvistaviin käytäntöihin sekä naisten yhteiskunnalliseen asemaan, joka historiallisesti tarkasteltuna on aina ollut miehiä heikompi (ks. Gibson-Beverly & Schwartz 2008). Vaikka naisten asema on monessa suhteessa parantunut viime vuosikymmenten aikana, näkyy sukupuolten eriarvoisuus edelleenkin esimerkiksi palkka-

eroina ja työelämän johtotehtäviin sijoittumisessa (Laine & Kauhanen 2023). Naisvaltaisten alojen matalampi palkkataso ja heikommat uranäkymät luovat kuvan siitä, että naisten tekemä työ ei ole yhtä arvokasta kuin miesten tekemä työ. Yhteiskunnassa vallitsevat eriarvoistavat käytännöt ja patriarkaaliset asenteet saattavat näin ollen olla yhtenä selityksenä myös siihen, että monet naisopiskelijat kokevat miehiä enemmän epävarmuutta omasta osaamisestaan ja mahdollisuuksistaan jo ennen työelämään siirtymistä (Lehtinen ym. 2021).

Muunsukupuolisten opiskelijoiden huijarituntemusten voi tulkita liittyvän vähemmistö- asemaan sekä siihen, että he ovat joutuneet elämänsä varrella kyseenalaistamaan identiteettiään ja kokemaan ulkopuolisuuutta. Sukupuolen binääristä jaottelua miehiin ja naisiin on useimmissa yhteiskunnissa pidetty perinteisesti itsestään selvänä. Tätä jaottelua vahvistetaan edelleenkin eri elämänalueilla ja käytännön tilanteissa, joissa ihmiset asetetaan valitsemaan oma sukupuolensa kahdesta eri vaihtoehdosta. (Matsuno & Budge 2017.) Kaikki eivät kuitenkaan koe kuuluvansa sukupuoli-identiteetiltään siihen ryhmään, johon heidät on syntymänsä jälkeen luokiteltu. Sukupuolivähemmistöön kuuluvat ovat jossakin elämänsä vaiheessa joutuneet huomaamaan, että heidän kokemuksensa omasta sukupuoli-identiteetistä on ristiriidassa kulttuurisesti määrittäneiden normien ja ahtaiden kategorioiden kanssa. Tämä voi jo itsessään aiheuttaa huijariuden ja epävarmuuden tunteen, jossa yksilö kokee olevansa jotakin muuta kuin hänen odotetaan olevan (Lehtinen ym. 2021).

Nuorimpien opiskelijoiden huijarituntemuksissa saattaa olla kyse yliopisto-opintojen alkuvaiheen epävarmuudesta ja oman koulutusalan valinnan onnistumisen pohtimisesta (Ketonen ym. 2016). Nopeita koulutussiirtymiä ja tavoiteajassa valmistumista korostava koulutuspolitiikka olettaa nuorten kykenevän tekemään urasuunnitelmia hyvin varhaisessa vaiheessa ja välttämään välivuotia toisen asteen tutkinnon jälkeen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016). Monet voivat kokea joutuvansa tekemään koulutusvalintoja

liian nuorena ja sattumanvaraisesti lukuisten uravaihtoehtojen maailmassa (Määttä & Kuisma 2022). Pelko vääristää uravalinnasta ja itselleen sopimattomalle alalle ajautumisesta saattaa aiheuttaa yliopistossa opintojaan aloittaville nuorille paineita, jotka koetaan jatkuvana oman osaamisen kyseenalaistamisena. Varmuuden oikealla opintoalalla opiskelusta onkin todettu olevan yleisempää keskimääräistä iäkkäämpien opiskelijoiden keskuudessa. Varmuus opintoalasta on puolestaan yhteydessä siihen, kokeeko opiskelija kuuluvansa yliopistoyhteisöön. (Ks. Mäkinen-Streng 2012.)

Tutkimuksessamme kävi niin ikään ilmi, että mitä pitempään opinnot olivat kestäneet, sitä korkeammat lukemat huijarisyndroomamittarissa opiskelijat saivat. Tämä voi selittyä esimerkiksi sillä, että oman osaamisen jatkuva epäily saattaa johtaa opintosuoritusten vältteilyyn ja sitä kautta opintojen pitkittymiseen.

Edellä esitettyjä tutkimustuloksia arvioitaessa on syytä nostaa esiin muutamia aineiston ja analyysien rajoitteita. Aineiston keruussa ei hyödynnetty otantamenetelmiä, eli kyseessä oli harkinnanvarainen näyte. Kyselyyn olivat voineet vastata muita aktiivisemmin nimenomaan ne opiskelijat, joilla oli henkilökohtaista kokemusta huijarisyndroomasta. Näin ollen huijarisyndrooman voimakkuudesta ja yleisyydestä saatuja tuloksia ei voi suoraan yleistää koko populaatioon. Varianssianalyysien efektikokojen ja lineaarisen regressioanalyysin selitysasteen mataluus viittaavat puolestaan siihen, että analyysin ulkopuolelle jäi monia huijarisyndroomaan yhteydessä olevia tekijöitä. Huijarisyndrooma on ilmiönä niin moniulotteinen, että esimerkiksi luokkataustan lisäksi olisi hyödyllistä tutkia jatkossa myös muita kasvuympäristöön liittyviä tekijöitä, kuten perheen vuorovaikutusta ja vanhempien kasvatuskäytäntöjä sekä vertaisryhmien ja mediakulttuurin merkitystä.

Pohdinta

Bourdieuilaisittain tulkittuna huijarisyndroomassa on kysymys yksilön elämänhistorian

aikana muotoutuneen habituksen ja kentan välisestä ristiriidasta, joka käytännössä ilmenee muun muassa ulkopuolisuuden ja epävarmuuden kokemuksena. Tämä teoreettinen näkökulma sopii etenkin opiskelijoiden luokkataustan ja huijarisyndrooman välisen yhteyden tarkasteluun. Yliopisto on lähtökohtaisesti korkeasti koulutetun ylempään keskiluokan toimintaympäristö, jonka käytännöt ovat historiallisesti rakentuneet eliittiryhmien kulttuurista. Yliopistomaailmaan ja sen vaatimukseen sopeutuminen merkitsee tämän vuoksi eri yhteiskuntaluokista lähtöisin oleville opiskelijoille eri asiaa.

Akateemisesti koulutettujen vanhempien jälkikasvulle yliopistokoulutuksessa on kyse vanhempien luokka-aseman uusintamisesta ja kulttuurisesta jatkuvuudesta. (Käyhkö 2017, 2023.) Kotitaustaltaan yläluokkaisten opiskelijoiden muita vähäisemmät huijarituntemukset ovat tästä näkökulmasta katsoen ymmärrettäviä. Perheen runsaat sosiaaliset, taloudelliset ja kulttuuriset pääomat ovat luoneet heille muita paremmat valmiudet sopeutua akateemiseen maailmaan ja sen vaatimukseen (Bourdieu 1993, 1998; Bourdieu & Wacquant 1995).

Vähävaraisesta työläisperheestä tulleelle nuorelle yliopisto-opiskelu merkitsee puolestaan kulttuurisista juurista irtautumista ja sopeutumista uudenlaiseen ympäristöön. Köyhistä oloista yliopistoon edenneiden opiskelijoiden huijarituntemukset ovat näin ollen ymmärrettäviä, sillä he ovat jo lapsuudessaan kokeneet eriarvoisuutta ja tottuneet esimerkiksi siihen, ettei heillä ole vastaavanlaisia kulutus- ja harrastusmahdollisuuksia kuin varakkaampien perheiden jälkikasvulla. Kodin kulttuurin ja akateemisen maailman ristiriita voi tuottaa opiskelijoille ulkopuolisuuden tunteen, jonka seurauksena he kyseenalaistavat omat kykynsä ja kokevat olevansa yliopistossa itselleen sopimattomassa ympäristössä (ks. Lehmann 2013; Reay ym. 2009).

Huijarisyndroomaa voidaan pitää yhtenä suorituskeskeisen yhteiskunnan tuottamana ja väestöryhmien eriarvoisuuteen kytkeytyvänä ilmiönä. Huijariksi itsensä kokeva opiskelija

mitä todennäköisimmin vertaa itseään eräänlaiseen ideaaliseen yliopisto-opiskelijaan, joka sulautuu akateemiseen maailmaan ja täyttää kaikki oletetut vaatimukset ja odotukset (Nori & Vanttaja 2022). Tämän vuoksi on kiinnitettävä huomiota myös koulutuspoliittisten tavoitteiden sisältämiin malliopiskelijan ideaaleihin ja kyvykkyysihanteisiin, jotka monet korkeakouluopiskelijat tuntevat sisäistäneen (ks. da Silva Gonçalves & Ikävalko 2022). Yliopistokoulutuksen päämääräksi on tullut tuottaa päteviä, itsenäisiä, sopeutuvia, sosiaalisia, innovatiivisia, yrittäjämäisiä, aktiivisia ja oppimismyönteisiä työmarkkinakansalaisia, jotka pyrkivät menestymään globaaleilla työmarkkinoilla. Aikaa vievä teoreettinen ja kriittinen pohdiskelu ei puolestaan näytä kuuluvan uusliberalistisen ihanneopiskelijan hyveisiin. (Ks. Siivonen & Filander 2019.)

Todellisuudessa koulutuspolitiikassa rakennetun mallikansalaisen – kykypääomakoneen – ideaali on kapea ja useimpien ulottumattomissa (Kinnari 2020a). Jos menestyvän yksilön ideaalin saavuttamisen oletetaan perustuvan vain rationaaliseen valintaan ja aktiiviseen itsen johtamiseen, tehdään ihmisestä historian, luokaton ja sukupuoleton olento, jolla on halutessaan loputtomat resurssit ja mahdollisuudet menestyä. Samalla hämärtyy elämän historian ja kasvuympäristön merkitys yksilön menestymisen ja epäonnistumisen taustalla (Bourdieu 1993; Foucault 2008).

Huijarisyndroomaa potevien kannalta lohdullista on se, että yksilön habituksessa on kyse muuttuvasta ilmiöstä eikä pysyvistä ominaisuudesta (Bourdieu & Wacquant 1995). Tutkimustuloksemme tukevat näkemystä yksilön habituksen muuttuvasta luonteesta, sillä voimakkaat osaamattomuuden ja huijariuden tuntemukset olivat muita vähäisempiä vanhimmassa opiskelijaryhmässä riippumatta lapsuudenperheen yhteiskuntaluokasta tai sukupuolesta (ks. myös Nori ym. 2020). Ulkoapäin asetetut ideaaliopiskelijan vaatimukset osataan ehkä elämäkokemuksen ja iän myötä paremmin nähdä poliittisesti rakentuneina tavoitteina ja normatiivisina odotuksina, joi-

hin on mahdollista suhtautua myös kriittisesti. Toisaalta voi olla niin, että varttuneet opiskelijat ovat vähiten kriittisiä yliopiston asettamia vaatimia ja odotuksia kohtaan. Vuosikymmenien mittaisen sosialisatioprosessin myötä he ovat voineet vähitellen omaksua keskiluokkaisen tietotyöläisen identiteetin ja kilpailullisen elämäntavan, johon kuuluu jatkuva oman osaamisen päivittäminen. Esimerkiksi Siivonen ja Filanderin (2019) tutkimuksen mukaan nimenomaan työ- ja elämäkokemusta omaavat aikuisopiskelijat ovat sopeutuneet nyky-yliopiston vaatimuksiin hyvin ja täyttävät tehokkaan ideaaliopiskelijan mitat muita paremmin.

Yliopistomaailmaan juurtuneen tehokkuuden, kilpailun, suorittamisen ja arvioinnin kulttuurin kyseenalaistamisen sijaan on ollut tapana etsiä keinoja, joiden avulla sekä opiskelijat että yliopiston henkilökunta saataisiin sopeutumaan vallitsevaan järjestelmään ja sitoutumaan huippusuoritusten tavoitteluun (ks. Filander ym. 2019). Huijarisyndrooman kaltaisten itsekriittisten tuntemusten kanssa kamppaileville tarjotaankin usein elämänohjeeksi omien ajatusten reflektointia ja armollisempaa suhtautumista itseensä (ks. Ekman 2017). Ohjeiden myötä yhteiskunnallisesta ongelmasta tehdään yksilön ongelma, jota yritetään ratkaista psyykkläkkeillä, terapialla, asennekasvatuksella ja muilla terapeuttisen vallan keinoilla (ks. esim. Brunila, Harni, Saari & Ylöstalo 2021).

Opiskelijoiden huijarituntemuksia voidaan mahdollisesti lievittää tarjoamalla erilaisia tukitoimia ja mentorointiohjelmia tai perustamalla vertaistukiryhmiä, joissa opiskelijat voivat vaihtaa ajatuksia ja kuulla toistensa kokemuksia (ks. Bravata ym. 2020; Parkman 2016). Varsinainen ongelma näiden yksilökeskeisten ratkaisujen ja sopeutustoimien avulla ei kuitenkaan ole poistettavissa. Huijarisyndrooman kaltaiset riittämättömyyden tunteet ovat väistämättömiä yhteiskunnassa, jossa kilpailimesta, vertailusta, suoritusten mittaamisesta ja tulostehtailusta on tullut kaiken läpäisevä päämäärä. Esimerkiksi vaatimukset elinikäisestä oppimisesta ja jatkuvasta kouluttautumisesta pitävät jo itsessään sisällään näkemysten yksi-

lön riittämättömyydestä, vajavaisuudesta ja jatkuvasta uudistumisen tarpeesta. Näin ajatellen huijarisyndrooma on pikemminkin looginen reaktio koulutuspoliittisiin vaatimuksiin kuin yksilön ajatusvääristymä.

Viitteet

- 1 Vaikka Clancen kehittämä CIPS-mittari on tunnetuin ja eniten tutkimuksissa hyödynnetty huijarisyndroomamittari, on sitä myös kritisoitu paljon. Esimerkiksi Mak, Kleitman ja Abbott (2019) pitävät huijari-ilmiön todentamista pelkästään kokonaispisteiden avulla ongelmallisena, sillä siinä ilmiön erilaiset ulottuvuudet jäävät helposti piiloon. Monissa tutkimuksissa onkin pyritty muodostamaan faktori- tai pääkomponenttianalyyysien avulla erilaisia huijari-ilmiötä kuvaavia osa-alueita (ks. esim. Brauer & Wolf 2016; Lee, Anderson, Yates, Chang & Chrakraverty 2020).
- 2 Lapsuudenperheen toimeentulon ja yhteiskuntaluokan määrittely perustui opiskelijan omaan näkemykseen, koska käytössämme ei ollut virallisia rekisteritietoja. Viime aikoina monet tutkijat ovat toisaalta korostaneet omaa määrittelyä ja yksilöllistä identifioitumista yhteiskuntaluokkaan, sillä luokka-asema ei ole selitettävissä vain ammattiaseman tai tulojen perusteella. Siihen liittyy myös monia muita tekijöitä, kuten työelämän valtasuhteita, käsityksiä omasta asemasta yhteiskunnassa, perheen arvomaailmaa, esivanhempien työhistoriaa sekä erilaisia kulttuurisia narratiiveja. (Mikkonen & Korhonen 2018.)

Lähteet

- Anderson, S., Decker, A., Garlock, T., Hammonds, C., Morris, H. & Sowers, B. 2023. Prevalence and predictive factors of impostor phenomenon among graduate students in healthcare-related programs. *Health Professions Education* 9 (3), 121–127. <https://hpe.researchcommons.org/journal/vol9/iss3/1>. (Luettu 20.5.2024.)
- Badawy, R. L., Gazdag, B. A., Bentley, J. R. & Brouer, R. L. 2018. Are all impostors created equal? Exploring gender differences in the impostor phenomenon-performance link. *Personality and Individual Differences* 131 (1), 156–163. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.04.044>
- Bourdieu, P. 1986. The forms of capital. Teoksessa J. Richardson (toim.) *The handbook of theory and research for the sociology of education*. Käänt. R. Nice. New York, NY: Greenwood, 241–258.
- Bourdieu, P. 1993. *Sociology in question*. Käänt. R. Nice. Lontoo: Sage. Alkuperäisjulkaisu 1984.
- Bourdieu, P. 1998. Järjen käytännöllisyys: Toiminnan teorian lähtökohtia. Suom. M. Siimes. Tampere: Vastapaino.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. J. D. 1995. *Refleksiiviseen sosiologiaan*. Tutkimus, käytäntö ja yhteiskunta. Suom. M. Sabour & M. A. Salo. Joensuu: Joensuu University Press.
- Brauer, K. & Wolf, A. 2016. Validation of the German-language Clance impostor phenomenon scale (GCIPS). *Personality and Individual Differences* 102, 153–158. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.06.071>
- Bravata, D. M., Watts, S. A., Keefer, A. L., Madhusudhan, D. K., Taylor, K. T., Clark, D. M., Nelson, R. S., Cokley, K. O. & Hagg, H. K. 2020. Prevalence, predictors, and treatment of impostor syndrome: A systematic review. *Journal of General Internal Medicine* 35 (4), 1252–1275. <https://doi.org/10.1007/s11606-019-05364-1>
- Breeze, M., Addison, M. & Taylor, Y. 2022. Situating impostor syndrome in higher education. Teoksessa M. Addison, M. Breeze & Y. Taylor (toim.) *The Palgrave handbook of impostor syndrome in higher education*. Cham: Palgrave Macmillan, 1–16.
- Brunila, K., Harni, E., Saari, A. & Ylöstalo, H. (toim.) 2021. *Terapeuttinen valta: Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa*. Tampere: Vastapaino.
- Clance, P. R. 1985. Clance impostor phenomenon scale. <https://www.palgrineroseclance.com/pdf/IPTestandscoring.pdf>. (Luettu 26.9.2023.)
- Clance, P. R. & Imes, S. A. 1978. The impostor phenomenon in high achieving women: Dynamics and therapeutic intervention. *Psychotherapy: Theory, Research & Practice* 15 (3), 241–247.
- Clance, P. R. & O'Toole, M. A. 1987. The impostor phenomenon: An internal barrier to empowerment and achievement. *Women & Therapy* 6 (3), 51–64.
- Cristea, M. & Babajide, O. A. 2022. Impostor phenomenon: Its prevalence among academics and the need for a diverse and inclusive working environment in British higher education. Teoksessa M. Addison, M. Breeze & Y. Yvette Taylor (toim.) *The Palgrave handbook of impostor syndrome in higher education*. Cham: Palgrave Macmillan, 55–73.
- Ekman, T. 2017. *Huijarisyndrooma. Miksi en usko itseeni (vaikka olen oikeasti hyvä)*. Helsinki: Minerva.
- Feenstra, S., Begeny, C. T., Ryan, M. K., Rink, F. A., Stoker, J. I. & Jordan, J. 2020. Contextualizing the impostor “syndrome”. *Frontiers in Psychology* 11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.575024>
- Filander, K., Korhonen, M. & Siivonen, P. (toim.) 2019. *Huiputuksen moraalijärjestys – osallisuuden ja sosiaalisen kivun kertomuksia*. Tampere: Vastapaino.
- Foucault, M. 1991. *Governmentality*. Käänt. C. Gordon. Teoksessa G. Burchell, C. Gordon & P. Miller (toim.) *The Foucault effect. Studies in governmentality. With two lectures and an interview with Michel Foucault*. Lontoo: Harvester Wheatsheaf, 87–106. Alkuperäisjulkaisu 1978.
- Foucault, M. 2008. *The birth of biopolitics. Lectures at the Collège de France 1978–1979*. Käänt. G. Burchell. New York, NY: Palgrave.
- Foucault, M. 2010. *Turvallisuus, alue, väestö. Hallinnallisuuden historia*. Collège de Francen luennot 1977–1978. Suom. A. Paakkari. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Foucault, M. 2014. *Itsestä huolehtimisen etiikka vapauden harjoittamisena (1984)*. Teoksessa M. Foucault. Parhaat. Suom. T. Kilpeläinen, S. Määttä & J. L. Pii. Tampere: niin & näin, 269–292.

- Fraenza, C. B. 2016. The role of social influence in anxiety and the impostor phenomenon. *Online Learning* 20 (2), 230–243.
- Gibson-Beverly, G. & Schwartz, J. P. 2008. Attachment, entitlement, and the impostor phenomenon in female graduate students. *Journal of College Counseling* 11 (2), 119–132. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1882.2008.tb00029.x>
- Joshi, A. & Mangette, H. 2018. Unmasking of impostor syndrome. *Journal of Research, Assessment, and Practice in Higher Education* 3 (1). <https://ecommons.udayton.edu/jraphe/vol3/iss1/3>. (Luettu 20.5.2024.)
- Ketonen, E. E., Haaraala-Muhonen, A., Hirsto, L., Hänninen, J. J., Wähälä, K. & Lonka, K. 2016. Am I in the right place? Academic engagement and study success during the first years at university. *Learning and Individual Differences* 51, 141–148. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2016.08.017>
- Kinnari, H. 2020a. Elinikäinen oppiminen ihmistä määrittämässä. *Genealoginen analyysi EU:n, OECD:n ja UNESCO:n politiikasta*. Kasvatusalan tutkimuksia 81. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Kinnari, H. 2020b. Elinikäisestä kasvajasta kykypääomakoneeksi. Elinikäinen oppiminen yrittäjämäisen talouden aikakaudella. *Aikuiskasvatusta* 40 (4), 305–319. <https://doi.org/10.33336/aik.100535>
- Käyhkö, M. 2014. Kelpaanko? Riitänkö? Kuulunko? Työläistäustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja luokan kokemukset. *Sosiologia* 51 (1), 4–20.
- Käyhkö, M. 2017. Keinumista kahden maailman välissä. Työläistäustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja muuttuva suhde kotimaailmaan. *Sosiologia* 54 (1), 6–22.
- Käyhkö, M. 2023. "Sosiaalista nousua en oo miettiny". Työläistäustaiset yliopisto-opettajanaiset, yliopistotyö ja eletty luokka. Teoksessa M. Kalalahti, H. Silvennoinen, J. Varjo & M. Viikman (toim.) *Koulutus ja yhteiskuntaluokka*. Kasvatussosiologian vuosikirja 4. Tampere: Tampere University Press, 72–94. <https://doi.org/10.61201/tup.865>
- Laine, P. & Kauhaneen, A. 2023. Naisten ja miesten työuraerot Suomen teollisuuden kuukausipalkkaisella henkilöstöllä 2002–2020. *Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita* 2023:23. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8441-7>
- Lee, H., Anderson, C. B., Yates, M. S., Chang, S. & Crakraverty, D. 2020. Insights into the complexity of the impostor phenomenon among trainees and professionals in STEM and medicine. *Current Psychology* 41, 5913–5924. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-01089-1>
- Lehmann, W. 2013. Habitus transformation and hidden injuries: Successful working-class university students. *Sociology of Education* 87 (1), 1–15. <https://doi.org/10.1177/0038040713498777>
- Lehtinen, S., Pasanen, A. & Uusikangas, S. 2021. Huijareiden vallankumous. Huijarisyndrooman yhteiskunnallisilla juurilla. Tampere: Vastapaino.
- Leonhardt, M., Bechtoldt, M. N. & Rohrmann, S. 2017. All impostors aren't alike – differentiating the impostor phenomenon. *Frontiers in Psychology* 8. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01505>
- Mak, K. K. L., Kleitman, S. & Abbott, M. J. 2019. Impostor phenomenon measurement scales: A systematic review. *Frontiers in Psychology* 10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00671>
- Matsuno, E. & Budge, S. L. 2017. Non-binary/genderqueer identities: A critical review of the literature. *Current Sexual Health Reports* 9, 116–120. <https://doi.org/10.1007/s11930-017-0111-8>
- Ménard, A. D. & Chittle, L. 2023. The impostor phenomenon in post-secondary students: A review of the literature. *Review of Education* 11 (2). <https://doi.org/10.1002/rev3.3399>
- Mikkonen, S. & Korhonen, V. 2018. Työläistäustaiset yliopisto-opiskelijat ja koulutusmahdollisuuksien tasarvo. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2018:4. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-547-1>
- Mäkinen-Streng, M. 2012. Päämääriä, ajalehtimistä, tietämättömyyttä, etsintää. *Koulutusvalinnat, opinnot ja koulutuksen vaihtaminen yliopisto-opiskelijoiden kokemana 2000-luvun taitteessa*. *Annales Universitatis Turkuensis C* 333. Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-4910-6>
- Määttä, M. & Kuisma, M. 2022. Luovimista ja tukea – nuoret aikuiset epävarmoilla koulutus- ja työmarkkinoilla. Teoksessa A. Kivijärvi (toim.) *Läpi kriisien*. Nuorisobarometri 2022. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto/Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto/Opetus- ja kulttuuriministeriö, 167–181.
- Neureiter, M. & Traut-Mattausch, E. 2016. Inspecting the dangers of feeling like a fake: An empirical investigation of the impostor phenomenon in the world of work. *Frontiers in Psychology* 7. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01445>
- Nori, H., Peura, M. H. & Jauhiainen, A. 2020. From impostor syndrome to heroic tales: Doctoral student's backgrounds, study aims, and experiences. *International Journal of Doctoral Studies* 15, 517–539. <https://doi.org/10.28945/4637>
- Nori, H. & Vanttaja, M. 2022. Too stupid for PhD? Doctoral impostor syndrome among Finnish PhD students. *Higher Education* 86 (3), 675–691.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016. *Valmiina valintoihin*. Ylioppilastutkinnon parempi hyödyntäminen korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2016: 37. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-429-0>
- Parikka, S., Holm, N., Ikonen, J., Koskela, T., Kilpeläinen H. & Lundqvist A. 2021. Korkeakouluopiskelijoiden mielenterveys, elintavat ja opiskeluryhmään kuuluminen. *KOTT 2021-tutkimuksen tuloksia*. <https://thl.fi/documents/155392151/190160002/KOTT2021-tutkimuksen+perustulokset.pdf/db343de6-25d0-0964-42a9-ffe268d9932d/KOTT2021-tutkimuksen+perustulokset.pdf?t=1639369139813>. (Luettu 26.9.2023.)
- Parkman, A. 2016. The impostor phenomenon in higher education: Incidence and impact. *Journal of Higher Education Theory and Practice* 16 (1), 51–60.

- Reay, D., Crozier, G. & Clayton, J. 2009. Strangers in paradise? Working-class students in elite universities. *Sociology* 43 (6), 1103–1121. <https://doi.org/10.1177/0038038509345700>
- Rikala, S. 2019. Nuorten aikuisten masennus ja sosiaalinen kipu. Teoksessa K. Filander, M. Korhonen & P. Siivonen (toim.) *Huiputuksen moraalijärjestys – osallisuuden ja sosiaalisen kivun kertomuksia*. Tampere: Vastapaino, 273–300.
- Royse Roskowi, J. C. 2010. Impostor phenomenon and counseling self-efficacy: The impact of impostor feelings. Väitöskirja. Ball State University. <http://cardinals-cholar.bsue.edu/handle/20.500.14291/194625>. (Luettu 20.5.2024.)
- Sakulku, J. & Alexander, J. 2011. The impostor phenomenon. *International Journal of Behavioral Science* 6 (1), 75–97.
- Siivonen, P. & Filander, K. 2019. Yliopisto-opiskelijoiden kelpoisuuden muuntuneet mitat ja askelmerkit – vaativia asiakkaita ja tukea tarvitsevia koululaisia. Teoksessa H. Nori, H. Laalo & R. Rinne (toim.) *Kohti oppimisyhteiskuntaa – koulutuspolitiikan uusi suunta ja korkeakoulutuksen muuttuva maisema*. Kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja A:217. Turku: Turun yliopisto, 131–158. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-7578-5>
- da Silva Gonçalves, J. & Ikävalko, E. 2022. Ihanneopiskelijan haamu – kyvykkyyshanteet opiskelijoiden tarinoissa. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti* – NMI-Bulletin 32, 71–91. <https://bulletin.nmi.fi/2022/05/12/ihanneopiskelijan-haamu-kyvykkyyshanteet-opiskelijoiden-tarinoissa/>. (Luettu 20.5.2024.)
- Silvennoinen, H., Kinnari, H. & Laalo, H. 2021. Euroopan unionin elinikäisen oppimisen avaintaidot ja niiden näkyvyys perusasteen ja toisen asteen koulutuspolitiikassa Suomessa. Teoksessa J. Varjo, J. Kauko & H. Silvennoinen (toim.) *Kasvatuksen ja koulutuksen politiikat*. Kasvatustieteiden vuosikirja 3. Kasvatusalan tutkimuksia 83. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 245–281.
- Simmons, D. 2016. Impostor syndrome, a reparative history. *Engaging Science, Technology and Society* (2), 106–127. <https://doi.org/10.17351/ests2016.33>
- Vanttaja, M. 2002. Koulumenestyjät. Tutkimus laudaturylioppilaiden koulutus- ja työurista. Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 8. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7411-05-6>
- Vanttaja, M. & Nori, H. 2021. ”Huijarit” tohtorikoulutuksessa. *Psykologia* 56 (5), 492–506.
- Vipunen 2023. Opetushallinnon tilastopalvelu: Yliopistokoulutuksen opiskelijat-näkökulma-vuosi. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistokoulutuksen%20opiskelijat-n%C3%A4k%C3%B6kulma-vuosi.xlsb. (Luettu 5.10.2023.)

Saapunut toimitukseen: 13.10.2023
Hyväksytty julkaistavaksi: 18.4.2024